

RUSSULA HELODES MELZER NIEUW VOOR NEDERLAND?

F. Benjaminsen

Mullerweg 23, 5624 JC Eindhoven.

Benjaminsen, F. 2004. *Russula helodes* Melzer, new for the Netherlands? *Coolia* 47(1): 20-21.

Russula helodes Melzer is reported for the first time in the Netherlands. Some related species are compared. An earlier report of *R. rhodopus* (1985) probably also concerned *R. helodes*.

In september 2000 werd door de dames N. Bulthuis en M. Broekema het Hazelaarsbroek bij Echt (L) bezocht.

In het vochtige, voedselarme sparrenbos met plaatselijk *Sphagnum* (Veenmos) werd een rode glanzende *Russula* met rood aangelopen steel gevonden. Door de regen was het materiaal in niet al te beste toestand. Er kon geen sporee verkregen worden. Men dacht dat het wellicht de Roodsteelrussula (*Russula rhodopus*) was vanwege de glanzende hoed. Ook kwam in aanmerking de Bloedrode russula (*R. sanguinaria*), die ooit in de buurt van Echt zou zijn gevonden. Later kreeg ik de twee halfvergane exemplaren in handen en determineerde ze als *Russula* cf. *helodes*. *Russula helodes* hoort bij Sarnari (1998) samen met *R. sanguinea* (= *sanguinaria*) en *R. rhodopus* tot de serie *Sanguinea* van subsectie *Sardoninae*: Rode, scherp smakende *Russula*'s met crème sporee onder coniferen. *R. sanguinaria*, die ik kende uit Westfalen en Dorst kon het niet zijn, die heeft gestekelde sporen. De sporen van de Limburgse vondst waren groot, tot 10,5 µm en hadden een sterk netvormige sculptuur. Ik kon het materiaal ook vergelijken met exsiccaten van *R. rhodopus* in mijn herbarium, afkomstig uit het Zwarte Woud (D), gevonden en gedetermineerd door de Duitse mycologe Doris Laber (Titisee-Neustadt). Die hadden veel kleinere sporen en geen volledig netwerk. Bovendien is *R. rhodopus* een soort van voedselrijke bodem in (sub)montane streken. Hij is niet bekend uit Westfalen, maar wel uit de Ardennen.

Van *R. helodes* was materiaal uit Oostenrijk aanwezig in het Nationaal Herbarium te Leiden, gevonden en beschreven door Th. Rucker en bevestigd door M. van Vuure. Dit kwam volledig overeen met de Nederlandse vondst.

In september 2001 werden op dezelfde plaats opnieuw exemplaren gevonden. Deze werden gecontroleerd door de Duitse *Russula*-specialisten R. Rauschert (Freyburg a/d U.) en F. Krauch (Wünnenberg). Zij bevestigden de determinatie. Het was zeker *R. helodes*, dus nieuw voor Nederland. De soort is van 5 vindplaatsen in Westfalen bekend en op één ervan ieder jaar fructificerend. Hij groeit daar in sparrenbos met of zonder mos op arme zure grond. In oktober 2002 was de soort opnieuw op de vindplaats in het Hazelaarsbroek aanwezig maar ook nu weer in kleine exemplaren in minder goede conditie.

U vraagt nu natuurlijk waarom in de titel van dit artikel een vraagteken staat.

Omdat aanvankelijk aan *R. rhodopus* werd gedacht, is er ook het "Overzicht van de Paddestoelen in Nederland" (Arnolds *et al.*, 1995) op nageslagen. Daar staat *R. rhodopus* Zvara van één vindplaats (Denekamp, 1985) vermeld en wordt verwezen naar een artikel in *Coolia* van 1986 (Reijnders, 1986). *R. rhodopoda* (= *R. rhodopus*) wordt daar inderdaad als nieuw voor Nederland beschreven. Op het eerste gezicht lijkt dat correct. Echter bij aandachtig lezen stuit men op drie merkwaardigheden. Allereerst de veel te grote sporen (8,9-10,5 µm). *R. rhodopus* heeft sporen tot maar 8,5 µm. In de laatste alinea van het artikel staan nog twee opvallende constatering, nl. "Er is nog een soort die dicht bij *R. rhodopoda* staat maar die geen rode steel heeft: *R. helodes* Melzer". Dit moet een

vergissing van de schrijver zijn. *R. helodes* heeft meestal een rood aangelopen steel die later overgaat in grijs en aan de basis bruin wordt.

De laatste zin van het artikel luidt: “Volgens de afbeeldingen en maten in Romagnesi (1967: 455, 457, fig. 412, 414) komen de sporen van mijn exemplaar méér overeen met die van *R. helodes*”. (!!!)

Jammer genoeg heeft Jaap Wisman het materiaal van Denekamp niet kunnen terugvinden in het herbarium van Leiden, noch in dat van A. Reijnders, noch in dat van M. van Vuure.

Ik denk dus dat *R. rhodopus* van de Nederlandse lijst geschrapt moet worden. De soort van Denekamp is wellicht de eerste vondst van *R. helodes* geweest, maar het materiële bewijs hiervoor ontbreekt. Mocht er een deelnemer aan de excursie in het Roderveld van 31 augustus 1985 zijn, die wel materiaal van die vondst bezit, dan wil ik dat graag onderzoeken.

R. helodes is in Zuid-Duitsland zeer zeldzaam. Einhellinger (1994) meldt twee vondsten uit het Bayerische Wald. Krieglsteiner (2000) zegt: “Sehr selten, wurde nur im Schwarzwald und in Westallgäu gefunden”. De soort is ook uit de Ardennen bekend (J. van Yper, 1992). “Rare in Great Britain” volgens Rayner (1997). “Très rare en France” melden Courtecuisse & Duhem (1994). Romagnesi (1967) heeft de soort nooit gezien en kende hem alleen van Tsjechische exsiccata-fragmenten.

Literatuur

- Arnolds, E., Kuyper, Th.W. & Noordeloos, M.E. (red.) 1995. Overzicht van de paddestoelen in Nederland, Nederlandse Mycologische Vereniging: 411.
- Courtecuisse, R. & Duhem, B. 1994. Guide des Champignons de France et d'Europe, Lausanne: nr. 1391.
- Einhellinger, A. 1994. Die Gattung *Russula* in Bayern. Bibl. Mycol. Band 112, Berlin, Stuttgart. Berichtigung und Ergänzungen zur 2^e Auflage: 311
- Galli, R. 1986. Le Russule. Milaan: 246-247, 252-253.
- Krauch, F. 2002. (Wünnenberg.) In brief aan Mevr. N. Bulthuis.
- Krieglsteiner, G.J. (red.) 2000. Die Grosspilze Baden-Württembergs, Stuttgart, Band 2: 567, 572.
- Rauschert, R. 1992. Bemerkenswerte *Russula*-Funde aus Sachsen, Sachsen-Anhalt und Thüringen. Myk. Mitt. Bl. (Gotha) 35(1): 19-27.
- Rayner, R.W. 1997. Keys to the British species of *Russula*. Br. Myc. Soc. Reprint of third revised edition: 97, nr.104
- Reijnders, A.F.M. 1986. *Russula rhodopoda* in Nederland. Coolia 29(2): 49-51.
- Romagnesi, H. 1967. Les Russules d'Europe et d'Afrique du Nord, Paris: 454, 457.
- Sarnari, M. 1998. Monografia illustrata del Genere *Russula* in Europa, Tome 1. Trento: 622-630.
- Yper, J. van 1992. AMK Mededelingen (Antwerpen) 92(1): 10, 12. Tekeningen en microscopie van *Russula rhodopoda* en *R. helodes*.